

**Historia De Vita, Moribus, Rebus Gestis, Studiis Ac
Denique morte Praedicantium Lutheranorum, Doct.
Martini Lutheri, Philippi Melanchthonis, Matthiae Flacii
Illyrici, Georgii Maioris, et Andreae ...**

Complectens ortum, progressum [et] incrementa, tum arcana plurima
hactenus non prodita, omnium penè huius temporis haeresum

... Vita ... Philippi Melanchthonis. Matthiae Flacii Illyrici. Georgii Maioris, Et
Andreae Osiandri

Ulenberg, Kaspar

Coloniae Agrippinae, 1622

Capvt IV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65643](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65643)

ANNO
1560.

Princeps
Flacio spē
facit de
cōtinuan-
da dispu-
tatione.

De conuo-
cando Sy-
nedrio.
Principis
auerſio à
Flacio.

Magnis
augetur
inremen-
tis.

Interim princeps, qui Flacium hæc para-
doxa proferentem audiuit, abrumpendam
censuit disputationem ob multas causas, vt
Cancellarius in vltimo confessu assererat;
quarum nulla tamen in publicum prolata
fuit: Quamquam princeps, vt Flacio socijs-
que in pugnam ardentibus aliquo modo la-
tisfaceret, promisit continuandam breui
disputationem, & vbi de reliquis etiam ca-
pitibus disceptatum fuerit, conuocandam
deinde Synodum, eiusque iudicio finem hi-
sce controuersijs imponendum. Cæterum
licet Flacius in his congressibus sibi victo-
riam ascribat; aliam tamen Principis & con-
filiariorum sententiam fuisse vel ex eo colli-
gas, quod postea disputationem hanc in lu-
cem referri noluit; tū quod Strigelium pau-
lò post restituit in integrum; demum quod
à Flacio deinceps, eiusque gregalibus ani-
mum habuit prorsus alienum. Atque hæc
principis auerſio perpetuis incrementis post-
modum aucta fuit, Cancellario, qui Flacia-
nos infestè oderat, faces admouente, cum oc-
casio sese ad inflammandum Principis ani-
mum offerret.

C A P V T IV.

- I. *VVinterus ab officio Superintendentie per principem remotus indignante & fremente Flacio, magistratum ad pœnitentiam compellente.*
- II. *Flacius cum suis exautoratus Ratisbonam pergit,*

pergit: Musæus inde quoque Bremam abijt, ANNO
factusque superintendens disputationem 1560.

Vinariensem inter Flac. & Strigelium e-
dit. Flacianorum schisma diciturys Luthe-
ran.obnoxium, Flacij libri polemici & la-
bores Ismaelitici.

III. Antvverpiam euocatus abijt cum Spangen-
bergio, inde Franofurtum; sed & inde
max metu dilapsus est Argentoratum.

IV. Dogma Flacij de peccato originis, ex quo e-
natæ variæ sectæ, dissidia, certamina, ad
longum recensentur.

ACCIDIT per id tempus, vt pastor Ie-
nensis Balthasar VVinterus è Flacij di-
scipulis homo purè Lutheranus, autoritate
principis ab officio remoueretur, quod à Sa-
cramentorum vsu Iureconsultum quendam,
contra decretum ipsius Principis arcuisset. De-
cumbèbat lecto VVinterus, cù depositionis
sententia per consiliarios ad ipsum deferre-
tur; Et non diu post extremum diem clausit.
Flacius hoc facto principem violasse ius cla-
uium, quas Ecclesiæ dedit Christus, & falcè
in alienam messem misisse iudicauit: Ideoq;
de tam enormi delicto, deque persecutione
in pastorem defunctum exercita monendum
eum omnino censuit & corripendum. Idem
sentiebāt & reliqui gregales eius, Morlinus,
Musæus, & alij, qui Flacij ductum seque-
bantur. Igitur compellarunt principem,
hortatiq; sunt, vt agnosceret delictum,
quod in pastorem Ienensem admisisset, atq;
I. Winterus
ab officio
Superintē-
dentiæ re-
mouetur.
Flacius ir-
ritatur in
Principē.
Compellat
Principem
de violato
iure cla-
uium.
dd 2 idip-

ANNO
1560.

Hortatur
ad pœni-
tentiam.

Princeps
offensus
formam
nouam
hierarchici
regiminis
cudit.

Flacius eâ
recusat.

Principis
edictum
de licentia
librorum
edendorû.

Contem-
nitur à Fla-
cio sub præ-
textu liber-

idipsum per pœnitentiam expiaret; Im-
posterum verò se cohiberet ab vsurpando iure
clauu, quas Christus non politico magistra-
tui, sed Ecclesiæ ministris aut dispensatoribus
domus suæ credidisset. Quod si quenquam
abuti putaret potestate clauum, conuocaret
synodum, & causam legitimo iudicio per
concionatores discuti pateretur ac dijudica-
ri. Ageret igitur maturè pœnitentiam; ne si
profundius ruat, iusto Dei iudicio tristibus
pœnis obruatur. Hæc illi.

Princeps verò, qui curam rerum ecclesia-
sticarum ad se pertinere putabat, adeo non
cessit, vt continuo per aulicos quandam ec-
clesiastici regiminis & iudicij formam de-
scribi mandaret, quam & typis expressam
publicum emisit, vtq; eam probarent, à Fla-
cio socijsq; postulauit. Hi rationibus in me-
dium adductis respondent, impediri se per
consciētiam, quo minus hanc ordinationem
probent recipiantque. Princeps licet hoc fa-
cto grauitè offenderetur, dissimulauit ta-
men iracundiam: Et quia per id tempus Fla-
cius socijque illius in quosuis libere deba-
chabantur, paulò post ad cohibendam illo-
rum licentiam mandatum fuit, ne quid dein-
ceps typis expressum in vulgus emitteretur,
nisi principis ipsius vel consiliariorû iudicio
probatû: Qua in re Flacius & socij, quo mi-
nus mandato principis obsequerentur, con-
scientiam causabantur adductis scripturæ te-
stimonijs, quibus asserebant sese prohiberi:

Con-

conscientiam & fidei professionem oportere esse liberrimam; nec ad hominum, sed solius Dei præscriptum moderandam: Imò non recusandum vitæ periculum, si quis testimonium, quod de veritate mendacioque perhibendum sit, impedire conetur.

ANNO
1560.
tatis conscientia.

Creuit ex hac responsione principis indignatio; cuius animum accendit, & aliud quiddam quod ab ipso Flacius socijque postularunt. Diximus supra, cum abrumperetur Vinariensis disputatio, spem Flacio cæterisq; factam de eadem resumenda cogendaque Synodo, per quam controuersia deciderentur. Quia verò Strigelium videbant à principe restitutum, quod ipsis præter opinionem accidit; de disputatione verò instauranda, deque cogenda synodo ne cogitari quidem; atq; interea principis animum non alienari tantum indies, sed & facibus admotis in odium sui accendi; prætereà hoc agi per Cancellarium, vt acta Colloquij Vinariensis obliuione in perpetuum sepulta lucem numquam aspicerent, habito consilio principem interpellarunt, vt protocol- lum disputationis in publicum referri mandaret, protestati, nisi id fieret autoritate principis, sese hoc ipsum diuulgaturos. Ea verò audacia paulo altius in principis animu penetravit, cum Flacianos hoc agere videret, vt sub clauium ecclesiasticarum larua constituerent dominatum quendam, & principem non minus aulamque, quam populū sub iugū

Princeps
exacerbat
tur in Flacium.

Causæ odij.

Flaciani
petunt disputationem
in vulgus
emitti.

ANNO
1560.
Flacius su-
spectus de
tyrannide.

Scribit ad
Stoffeliū.

Conqueri-
tur de vio-
lato iure
clauium.

De pericu-
lo Eccle-
siæ.

Petit, vt
Principem
ad pœnitē-
tiam com-
pellat.

mitterent: Ob quam machinationem aduer-
sarij Flacium dicebant tyrannidē meditari,
vel similem pōtificiæ, vel ea intolerabiliorē.
Itaq; frenandos eos princeps cēsuit, & in or-
dinem redigēdos; ne si pro arbitrato tumul-
tuari liceat istis, grauiora quædam incom-
moda ex eorum conatibus emergant.

Non latebat Flacium eiusque socios prin-
cipis consilium: Igitur cum aulæ se parum
gratos esse viderent, Ioannem Stoffelium,
hominem sibi addictissimum, vti putabant,
qui Ienæ superintendens erat, datis ad eum
litteris valde prolixis, de communi concio-
natorum & ministerij periculo monuerunt:
principem & consiliarios inuadere ius clau-
ium, adeo sæuitiam exercere in pastores,
& Ecclesiæ regendæ potestatem vsurpatio-
ne quadam sibi vindicare, contra quam sit à
Christo domino constitutum. Ex qua ma-
chinatione nihil aliud, quam euangelici mi-
nisterij oppressio sit expectanda. Se quidem
monuisse principem, vt desisteret talia ma-
chinari, & clauis Ecclesiæ in eorum mani-
bus relinqueret, quibus eas dedisset Chri-
stus: Verum surdo cecinisse fabulam. Quia
vero ipse nunc accessum habeat ad Princi-
pem, hortari se, vt eum officij sui admo-
neat, imò ad pœnitentiam reuocet, ne, ius
alienum vsurpando, iram adeoque vindi-
ctam Dei grauisimam in se prouocet. Hæc
illi pluribus ad Stoffelium, idque bona fide
velut ad amicum intimum; quem idem per
omnia

omnia secum sentire arbitrabantur.

At Stoffelius vel à Strigelio persuasus, vel sponte sua pridem à Flacianis animum auerterat, licet id publicè dissimularet. Hanc verò nactus occasionem prodidit secretum mentis, & Flacij sociorumque litteras ad Pontanum Cancellarium detulit, hostem Flaciani nominis acerbissimum, seque deinceps palam ijs coniunxit, qui factionem istam turbulentorum hominum frenatam arctius, imò oppressam cupiebant. Vidit Pontanus, epistola perlecta, quorsum Flacij machinationes atque consilia spectarent: Itaque Principi suasit; ut eum, cæterosque ipsius contubernales de statione submotos exauctoraret factum id est anno 1561. exeunte: Quamquam nec ignominia notati fuerunt, nec è ditione principum istorum eiectioni, sed loco moti tantum; quod Princeps eos, ubi iam exauctorati forent, sponte sua de discessu cogitatuos nihil dubitaret. Qua in re falsus non est: Flacius enim, qui caput erat factionis & ductor, paulò post è Thuringia discessit, Ratisbonam profectus, ubi quinquennium integrum hæsit.

Musæus verò Flacij sodalis intimus, cum tempestatem præsentisceret, anteuertendum putauit principem, & Iena clam profectus aliud sibi domicilium quæsiuit. Vbi redijt in Thuringiam, initio Septembris oblato libello supplice missioné petijt,

dd 4 quam

ANNO

1560.

II.

Stoffelius infensus Flacio.

Litteras Flacij ad Pontanum defert.

Ann. 1561. Flaciani exauctorantur.

Flacius Ratisbonam pergit.

Musæus clā Iena discedit.

ANNO
1561.

Petit à
Principe
missionē.

Responsio
Principis.

Bremæ fit
superintē-
dens.

Disputatio
Vinariēsis
typis man-
datur.

quam non difficulter obtinuit. Respōsum est ad supplicationem eius breui scripto, cuius hæcerat sententia: Quia Musæus sine scitu principis Ienâ clam profectus aliâ conditionem quæsiuerit, atq; ita seipsum exauctoravit statione relicta, ad quâ pridem vocatus fuerat, non impediturum principem, quo minus discedat arbitrato suo, alioq; sedem trāferat. Imò gratum esse principi, quod id faciat, migretque sponte sua; cū alioqui loco mouendus fuerit, & dimittendus. Interim optare principē, vt alibi Musæus ecclesiastæ munus maiore cum fructu exequatur, quam ijs in locis fecerit. Ita dimissus ad decimum Sept. an. 1561. paulò post Bremam se contulit, & factus est ciuitatis illius superintendens, vt loquuntur.

Asportauit verò secum, cū discederet, historiam disputationis, quam inter Flacium & Strigelium habitam fuisse diximus, ex ore disputantium conscriptam ab ijs, qui præsentibus in actione fuerant. Cū enim publica esset ista disputatio, de qua priusquam institueretur, diu atq; operosè deliberatū fuit, factū est, vt concionatores nō modo, sed & aulici, ciues, imò studiosi quoq; V Vittēberga, Lipsia, Iena, magno numero Vinariâ conuolarent. Itaq; notata fuerunt omnia diligenter non ab ijs modo, quorū scripta princeps ad se recepit, sed ab alijs etiam, vt fieri consueuit. Cū igitur Flaciani frustra principē de edendo protocollo interpellassent, ipsi post dis-

discessum è Thuringia anno proximo, qui ANNO
1562. fuit, disputationem hanc publicarunt: 1561.
quam Musæus, addita præfatione, Ioanni Anno 1562.
Friderico III. dedicauit, fratri principis il- 1563. 1564.
lius, qui Flacio, Musæo, alijsque factionis 1565.
eiusdem ministerium abrogarat. Friderico
III. dedica-

Sed ad Flacium ipsum reuertamur; cuius
actiones in Thuringia duplicem inter Lu-
theranos distractionem peperisse videntur. Duplex di-
Prior est in Substantiarior & Accidentalior; stractio
quibus nominibus seipsum postmodum ap- Flacij & so-
pellarunt, vti iam ante diximus; quod hi ciorum.
peccatum originis accidens nõ substantiam; I.
illi substantiam non accidens esse dicerent: In Substãt.
dentarios.

qua de re atrox inter vtrosque certamen an-
nis sequentibus exarsit. Altera distractio 2.
nata est ex controuersia de potestate clauium, De iure
vel de vniuerso ecclesiæ regimine. Eam ve- clauium.

rò controuersiam, vti iam ante diximus, Fla-
cius eiusque socij mouerunt, qui sub nomine
clauium integrum ecclesiæ moderandæ ius
solis cõcionatoribus excluso magistratu po-
litico vindicabant. His obistebant politici,
Princeps nimirum & Consiliarij, qui curam
autoritatemque ecclesiastici regiminis iure
magistratus ad se rapiebant, vel quemadmo-
dum Musæus loquitur, à suis Gnathonibus &

Balaamis incitati ecclesiam & religionē pro
arbitrio administrare, & vtrūq; gladium pa-
paliter gestare conabantur: cuiusmodi pro-
phana hierarchia per Henricū VIII. Angliæ
Regē constituta fuit, cū ab Ecclesia Romana
deficeret.

dd 5 Atq;

In præf. in
diss. Vinar.
B. 2. b.

ANNO

1565.

Flacius
quare Prin-
cipibus in-
uisus.Principes
ius clauū
vsurpant.Refracta-
rios loco
mouent.Dicterium
Luthera-
norum in
Flacianos.Heshufius
quare sedi-
tiosus.

Atque hæc controuersia Flacium, per
quæ potissimum excitata fuit, non huic prin-
cipi modo, sed & aliis magistratibus vehe-
menter reddidit inuisum. Serpebat enim
longius hoc malum, vtrisque pro iure suo
dimicantibus: Nec dubium est, quin gra-
uius incruduisset hæc concertatio, si ea con-
cionatorū esset, quæ politici magistratus, po-
tentia. Nunc cum reges, principes, magistra-
tus vrbiū pedum pastorale cū sceptro poli-
tico coniungunt, ecclesiæq; gubernandæ ius
vsurpant, concionatores, si reclamant, detur-
bantur de cathedra, & loco moti solum ver-
tere iubentur: Quemadmodū Flacio, Hesh-
husio, Musæo, cæterisque turbas hanc ob cau-
sam mouentibus accidisse constat. Sic igitur
secta magistratus politici clauium ius viur-
pantis aduersarios concionatores, si pro iure
suo vel mutire ausint, sceptri potentia suba-
ctos vel comprimit, vel recalcitrantes sedib.
suis exturbat, veluti rebelles ac seditiosos;
quorum ambitione turbari dicunt quietem
publicā, & motus in populo concitari. Vnde
natū est in turbatores istos tritum inter Lu-
theranos dicterium, eos alterum in cathedra
pedē habere, alterum in curia. Quā ob cau-
sam Tilemannus Heshhusius inter Flacianos
non infimi subsellij vir, non semel loco de-
turbatus fuit, & in exilium missus: de quo
spargi distichon illud per Saxoniam memini:
*Queritur Heshufius sexta cur pulsus ab vrbe?
In promptu causa est, seditiosus erat.*

Sedi-

Seditiosus nimirū erat cum ecclesię moderandæ ius magistratui politico abrogaret.

Ceterum Flacius, cum è Thuringia discedendum esset, Ratisbonam, quam alio sedem transferre maluit; quod Nicolaus Gallus istic Superintendentem ageret, amicus ipsius intimus, adeoq; deuotum mancipium, qui cum V Vittenbergæ primū, post & Magdeburgi coniunctissimè vixerat. Quanquā vero functionem docendi publicam Ratisbonæ non habuit; mansit tamen in ea ciuitate vsque ad annum 1566. atque interim multos libros scripsit, polemicos ferè omnes. Erat enim inter aduersarios velut Ismaël quidam, qui cum contra omnes insurgeret, ab omnibus vicissim hostiliter fuit impetitus. Senatus verò Galli iudicium secutus nō modo fouit Flacium è Thuringia profugū, sed & beneuolentiam illi summā exhibuit; imò ex inopia illius aliquādo nō nihil subleuauit.

Demum anno 1566. cum per Belgium funeste Sectariorum machinationes in apertam seditionem erumperent, & diuersa factiones certatim insanirent, Antverpienses Lutherani quosdam è Germania censuerunt euocandos, qui nouellam ecclesiam, quam isthic moliebantur, ad formam Augustanæ cōfessionis instituerent. Inter eos primi nominis erat Matthias Flacius, & Cyriacus Spangenbergius, fidissimus illius Achates in certamine de peccato originis, de quo nobis infra suo loco plura dicendum erit. Per

hanc

ANNO
1565.

Flacius Ratisbonam venit, ibiq; benignè tractatur. Nicolaus Gallus amicus Flacij.

Flacius cōparatur Ismaëli.

A Senatu humaniter habetur.

III.

Lutherani Antverpiam euocantur.

Flacius & Spangenbergius primipilarum Lutheranorum.

ANNO
1566.

A Senatu
diploma
accipit.

Antwer-
piam venit.

Senatus ci-
uium Lu-
theranorū
Antwerpię

Confessio
Augustana,
Antwerpię
recuditur.

Belgicę
transfor-
matur.

hanc igitur occasionem Flacius Ratisbona discessit, accepto prius à Senatu diplomate, quod luculentum de moribus ipsius & vita testimonium continebat.

Venit autē Antverpiam mense Nouembri; quo eodē tempore præter Spangenbergium, quem diximus, & quatuor alij concionatores de Lutheranorum grege, velut ad opimæ prædæ nidorem vultures istuc conuolarunt. Erant in ea ciuitate duodecim constituti seniores ex eorum ciuium numero,

qui Lutheri dogmata sub Augustanæ confessionis nomine profitebantur. Hi Synedrion quoddam vel senatum ecclesiasticum constituebant, cui Flacius fuit adiunctus, ut in negociis ad religionem pertinentibus Consiliarij munus obiret, & jaciendis ecclesiæ Lutheranæ fundamentis operâ præstaret; scilicet, ut nouum hoc ædificium ad instar Augustanæ confessionis erigeretur.

Quam ad rem necessarium iudicabant, ut fidei suæ confessionem ad Augustanæ confessionis instar conscriptam in vulgus emitterent; quod ipsum iam ante fecerant Calvinistæ. Scripserunt hanc Lutheranæ fidei confessionem Flacius & Spangenbergius, quam latinè non modo, sed & versam ab aliis belgicę publicarunt.

Accidit in hac publica rerum perturbatione, dum sub euangelij nomine fœdum quoddam erumperet variarum hæreson chaos, ut sectarij non modo cum Catholicis, sed

sed & inter se Lutherani, Calvinistæ, Ana- ANNŌ
baptistæ de fidei capitibus digladiarentur: 1566.

Atque ea concertatio varias quæstiones pe- Sectarum
perit, quas Lutherani ad Flacium, velut ex- concursus
exercitatum in ea palæstra Theologum retu- & digla-
lerunt; qui consultus de rebus ecclesiasticis diatio.
ex fidei dogmatibus controuersis contra Ca- Flacius
tholicos, Sacramentarios, & Anabaptistas præses se-
ctariorum.

velut ex tripode responsa dabat. Is honor
suauiter titillabat Flacium; cui delitiæ Bel-
gica, sicut & cæteris admodum placuerunt:
cumq; inuitaretur ab Antvverpiensibus Lu-
theranis, vt in ea ciuitate figeret domiciliū,
seque ecclesiæ Lutheranae ad ministerium
obstringeret, lubens acquieuit. Rebus igi- In Germa-
tur inter Lutheranos vtcunque constitutis, niam re-
vt temporum istorum conditio ferebat, Fla- uertitur,
cius in Germaniam reuersus est, familiam translatu-
in Belgium translaturus. rus fami-
liam in Bel-
gium.

Interea verò, dum in Germania moratur, rebus
suis ad migrandum componendis oc-
cupatus, magna status publici mutatio per
Belgium facta est. Nam & turbulenta se- In Belgio
ctariorum machinationes passim repressa noua mu-
tatio.
fuerunt, & concionatores exteri, quos Ant-
vverpienses euocarant, Calvinistæ simul &
Lutherani discedere coacti, & omnia magi-
stratus autoritate in statum pristinum resti-
tuta: quod cum Flacius intelligeret, mutan- Flacius de
dum fuit profectionis consilium. Venerat ea certior
iam familia Francofurtum vsque, vbi cer- factus Frā-
tior factus de rebus Belgicis, substitit cum cofurti se-
dem figere
suis, cogitat.

ANNO
1566.

A Senatu
modestè
repellitur.

Causa, cur
Flacius in-
uisus Fran-
cofurtens-
sibus.

A Senatu
honoratur
diplomate.

fuis, eoq; loco sedem figere decreuit. At Senatus Francofurtensis Flacium de periculo per suos monuit, in quo futurus esset, si Francofurti domicilium collocaret. Qui potentes habeant aduersarios, eos, aiunt, ex vrbe sua subinde abripi captiuos indicta causâ, nec se tueri posse Flacium, si quis potentior illi manum iniiciat: cuiusmodi casus aut infortunium si forsan illi obueniret, id se quidem dolenter laturos; sed quin fieret, impedire non posse.

Hæc Francofurtenses: quorum rationibus permotus fuit Flacius, vt alio sponte sua migraret. Non putarunt permittendum viri prudentes, vt intra mœnia sua nidificaret homo turbulentus, quem alibi sub nomine clauium & iuris ecclesiastici contra politicum magistratum insurrexisse nouerant: quo nomine multorû odia sustinebat; principum imprimis & magistratum, quibus persuasum erat, non alio spectare disputationes istas de iure clauium, quam vt tyrannidem moliretur, atque ipse ceu nouus quidam pontifex inter Lutheranos in Reges, in Principes, omnesque magistratus dominium exerceret. Itaque Francofurtenses, ne quid huius & isthic machinaretur, hominem ciuilitè ab se dimittendum censuerunt, propositis honesta oratione periculis, quæ forsan, si domicilium isthic figeret, ab aduersariis potentioribus imminerent. Discessit igitur Francofurto, cum aliquandiu isthic mora-

moratus esset. Ne quis vero hanc rem in ANNO
 probrum verteret, petiit à Senatu, nec diffi- 1566.
 culter obtinuit, documentum publicum,
 quo sese, vbi postularet vsus, aduersus ob-
 trectatorum calumnias tueretur. Tandem Argento-
 Argendoratum venit; quæ ciuitas per Io- raturum abi-
 annem Marbachium Lutheranae sectæ Theo- turit.
 logum Lutheranismò restituta fuit, cum an-
 tea multis annis Zvvinglij partibus adhæ-
 sisset.

Per hoc tempus Flacius dogma suum de Dogma
 peccato originis è scetidis Manichæorum la- Flacij de
 cunis hauitum, profiteri cœpit, editis etiam peccato o-
 ea de re scriptis publicis, in quibus, quod riginis pù-
 obiter per occasionem asseruerat in disputa- blicatur.
 tione Vinariensi, multis rationibus in me-
 dium adductis, longoque verborum ambitu
 tueri conatus est. Summa dogmatis erat: Summa
 Peccatum originis non accidens aliquod es- dogmatis.
 se, sed ipsum hominis naturam atq; substan-
 tiam: Imaginem Dei in homine, quæ de sub-
 stantia illius fuerit, amissam penitus, destru-
 ctam, adeoque in imaginem ipsius Sathanæ
 transformata: Totum illud, quod ex A-
 damo propagatur, vel quod nascitur ex car-
 ne, secundum corpus & animam, vel secun-
 dum substantiam suam peccatum esse; eoque
 fieri, vt diabolus hominem, velut mancipi-
 um suum, in omnibus gubernet & modere-
 tur; qua in re quandam non Dei, sed diabo-
 li, qui substantiam hominis in peccatum
 transformarit, coactionem agnosci.

Hæc

ANNO

1566.

Monetur à
suis de fal-
sitate do-
gmatis.

Iubetur re-
sipiscere.

Flaci^o per-
tinax in er-
rore.

Flaciana
factio rur-
sus abit in
sectas.

Conatus
rigidorum
Luth. in
hoc errore

Hæc cum in publicum referret, monitus principio fuit per socios quosdam ex intimis, à quorum numero VVigandus & Helsius præcipui fuerunt, vt desisteret ab infami propagando dogmate, quod constaret non haustum è limpidis scripturæ fontibus, sed è Manichæorum fœtida sentina derivatum. Rediret igitur in viam, & mature resipisceret; futurum alioquin, vt omnè scriptis prioribus autoritatem detraheret, seque ipsum ab Ecclesia Lutherana daret præcipientem, insigni multorum cum ruina. Ille, contemptis suorum admonitionibus, non discessit ab instituto, nec retinuit modo scèdum illud Manichæorum delirium, quod mordicus apprehenderat, sed & summo cum ardore hoc ipsum, velut euangelicæ veritatis nucleum propagare conatus est. Ita factum est, vt Flaciana factio, quæ cæteris Lutheranis ob incrementum sui formidabilis esse cœperat, in duas sectas turpiter dissiliret: de qua diuisione eiusque progressu si pauca quædam hoc loco inseramus, non erit, opinor alienum ab instituto: Flacij vitam & res gestas scribimus, quem nouus hic substantiarij monstri fœtus parentem agnoscit; vel ipsis Lutheranis testantibus, qui Lutheri nomen infami macula tam portentoli dogmatis aspergi non patiuntur.

Postquam Flacius à Belgio reuersus est, prudentiores quidam è rigidis Lutheranis multum laborarunt, vt extinguerent hæreseos

feos fomitem, priusquã scintillans malum in ANNO
 publicum incendium erun peret. Verum 1566.
 id frustra fuit : Ea nimirum erat hominis restrin-
 obstinatio, vt nemini cederet. , Qua in re, vt guendo.
 in multis alijs, Luthero fuit quã humilimus ;
 de cuius spiritu Flacius & Ambsdorffius præ Flacius ne-
 cæteris vberius hautisse dicebantur. Adiun- mini cedit.
 xerunt se Flacio in hac diuisione conciona-
 tores quidam inter Lutheranos præcipui, Si- Eius affe-
 mon Musæus ille, quem Vinarix afsisten- clæ Substã-
 tem habuerat contra Strigelium, Nicolaus tiarij.
 Callus, Cyriacus Spangenbergius, Erasmus
 Alberus, Christophorus Irenæus, Iosua O-
 pitius, qui postea Ratisbonæ & Viennæ tur-
 bas dedit, omnes scriptis editis per Germa-
 niam celebrati, alijq; obscuriores multi, qui
 passim causam ipsius tuebantur.

Contra hos in alteram partem secesse- Aduersarij
 runt Ioannes Wigandus, Tilemannus Hefs- Acciden-
 husius, Iacobus Andreas, Ioachimus Mörli- tarij.
 nus, Martinus Kemnitius, Dauid Chytræus,
 Nicolaus Selneccerus, Daniel Hoffmannus,
 alijque permulti, qui & ipsi libris editis no-
 men inter Lutheranos & famam erant con-
 secuti. Hi Flacium eiusque socios, vti su-
 pra diximus, Substantiarios vocabant: Il-
 li vicissim aduersariis Accidentariorum no-
 men per contumeliam imposuerunt. Inter
 hos iuratos pridem fratres, dum Melanch-
 thonem, Interimistas, Adiaphoristas exa-
 gitabant, certamen exortum est atrox, vio-
 lentum ac diuturnum, ex quo Catholici
 ee non

ANNO
1566.
Vertiginis
spiritus in-
ter Flacia-
nos.

Vtriq; cō-
fugiunt ad
Biblia, Lu-
theri scri-
pta, conf.
Aug. &c.

Crimina-
tiones se-
ctariorum.

non modo, sed & cæteri Lutherani & Cal-
uinistæ iudicium fecerunt, vertiginis spiri-
tum inter Flacianos potenter operari. Vtri-
que verò ad astruendam, quam tuebantur
opinionem testimonia scripturæ produce-
bant magno numero: quin & vtrique ad Lu-
theri scripta, ad confessionem Augustanam,
ad Smalcaldicos articulos, quæ Lutheranorū
sunt, ad dirimendas fidei controuersias xpi-
typta vel Normæ, magnis clamoribus prouo-
cabant; fuitq; non minus acriter de Luthe-
ri, deq; confessionis Augustanæ, quam sacra-
rum litterarum sententia dimicatum, alijs a-
lios accusantibus, quod nec mentem scriptu-
ræ, nec Lutheri verborum intelligentiam,
nec sensum Augustanæ confessionis articu-
lorumq; Smalca'dicorum assequerentur.
Qua de re dum Andabatarum more dimi-
cant, fœdum Germaniæ spectaculum præ-
buerunt. Substantiarij certe multa cumu-
larunt Lutheri testimonia, quæ prorsus ean-
dem ipsorum Lutheriq; sententiam fuisse
testantur. Ea vero Accidentarij adhibitis
interpretationibus vicissim eludebant; quæ
ob causam per Flacianos defectionis à Lu-
theranismo puriore, imo ab euangelio publi-
cè fuerunt accusati: eoque ventum est in hac
pugna, vt V Vigandus, Heshubius, cæteri-
q; Accidētis patroni, Flaciū eiusq; socios Sub-
stantiarios Manichæos; hiq; vicissim illos
Manichæos simul & Pelagianos nominarent.
Interim vtrique criminationem hanc in al-
teru-

terutrum, vel obiectā hereseos infamiam solidis à se rationibus probatam gloriabantur. ANNO 1566.

Scriptit in hoc argumento multa Cyriacus Spangenbergius, hostis Accidentariorum, & Flacij propugnator acerrimus, qui magno studio, quicquid haberi potuit, ad tuendam Substantiariorum causam præsidij conquisiuit. Inter cætera librum edidit in Gallum quendam Steiningerum, Accidentariæ factionis predicantem, scriptum sub Antigalli titulo; in quo sub finem se trecentas ferè appellationes originalis peccati è sacris litteris produxisse gloriatur, inter quas ne vnā quidem ait inueniri, quæ peccatum aliud, quam ipsam hominis substantiam dici patiatur. Inseruerat scripto suo Gallus quadraginta octo scripturæ, & plurima Lutheri testimonia, quibus peccatum originis nō substantiam hominis, sed accidens quoddam inherens esse demonstrauerat: quæ Spangenbergius omnia retorquet in aduersarium, eaque non misero Accidenti, vti loquitur, sed quam ipse tuebatur Substantiæ patrocinari contendit.

Obiecerat Gallus Substantiariis discordiam, quod ab aduersariis nō tantū, sed inter se quoq; dissiderent. Ipse contra demonstrat Accidentarios discrepare sententiis, dumq; explicant, quid sit peccatum originis, manipulatim in diuersum abire. Quosdam docere peccatum originis ab hominis essentia distinctum, esse naturam quandam & substan-

Spangenbergij scripta in Accidentarios.

Liber eiusdē in Gallum quendam.

Accidentariorum discordiam enarrat.

Spang. in Antig. M. iij. a.

I.

ANNO
1566.

2.

3.

4.

1.

2.

Papistis as-
similat.

In Antig.
E. ij. a. &
passim.

Accidenta-
riorum re-
torio in
Substantia-
rios.

stantiam inhærentem substantiæ nostræ. A-
lios vocare quidem accidens peccatum ori-
ginis; at huiusmodi quiddam tamen, quod
vitam suam habeat, operandique vim ad
corrumpendam substantiam, hominemque
moderandum. Inueniri præterea, qui di-
cant, esse peccatum accidens ad eum modum
inhærens, vt à subiecto nequeat separari: De-
mum & quosdam esse, qui peccatum pro ac-
cidente separabili habendum asserant. Hos
verò postremos, ait, inter se non conuenire:
quosdam enim cogitatione tantum vel ima-
ginatione; alios vero re ipsa, vel actu sepa-
randum docere. Ita fieri, vt Accidentario-
rum turma in quatuor aut quinque manipu-
los diuisa videatur.

Hæc Spangenbergius de Accidentariis;
quibus & illud velut in contumeliam obji-
cit, quod de hoc doctrinæ capite prorsus idē
doceant cum papistis; quod cum ipsi Mani-
chæorum deliriis sint dementati, doctores
probos veritatis & purioris doctrinæ vindic-
ces (Flacium & Substantiariorum) eiusdem hæ-
reseos, grauissimorum errorum contra con-
scientiam insimulent; quod, dum mise-
rum diabolum, Accidens, contra Lutherum
& puriores doctores tanto studio tueantur,
in varias absurditates incurrant; imo quod
Christo Domino Mediatoris officium, &
summi sacerdotij dignitatem abrogent. Hæc
& id genus alia multa Substantiariorum de An-
tagonistis: qui vicissim illos in scriptis pu-
blicis,

blicis, in concionibus acerbè sunt & petu-
lanter infectati. Nam & doctrinam de pec-
cato originis, quam tradebant isti, prophe-
tici, apostolicisque scripturis, Augustanæ
confessioni, catechismo, cæterisque scriptis
Lutheri, tum Smalcaldicis articulis penitus
aduersari, imo portentosum, falsum, bla-
spheum, noxium ac diabolicum esse do-
gma clamitabant; nec aliud nunc docere
Substantiariorum, quam quod olim ante mille
ducentos annos Ecclesia in Manichæis ana-
themate notârit.

Erant Accidentarij numero superiores,
atque hoc laborabant imprimis, vt & Aca-
demias sibi adiungerent, & Principum ani-
mos occuparent: quod illis non admodum
difficile fuit, cum principes & magistratus
urbium plerique à Flacio sponte sua propter
feditiosas ipsius machinationes essent alieni.
Hos igitur ardentis fatis incendebant Acci-
dentarij, suadebantque, vt Flacianos gladio
compescerent, vel loco submotos eijcerent
in exilium, nec eos vllibi terrarum figere se-
dem, vel consistere paterentur. Quod confi-
lium sequentibus annis secuti Comites Mans-
feldenses Spangenbergium cum sociis; Ra-
tisbonenses Opitium, alij alios de cathedra
deturbatos in exilium pepulerunt. Aiunt
quosdam ex aduersariis Flacij vehementio-
ribus, zelo quodam accensos in concionibus
ad populum proclamasse, se breui quosdam
è Substantiariis bene sanos & incolumes ad

ANNO
1566.

*In Censur.
Theolog. c.
1. 2.
Errores
Substan-
tiorum.*

Principes
fautores
Acciden-
tiorum.

Accendun-
tur in Sub-
stantiariorum.

Substantia-
rij mouen-
tur.

*In libello
germ. Sum-
ma doctrin-
de pec. orig.
k. 3.*

Vehemens
concio in
Substan-
tiorum.

ANNO
1566.

sepulcrum deducturos: quo loquendi genere
sepulcri loco patibulum illis destinabant.

Flacius ad- mouer fla-
bella do-
gmati suo.

Atque hoc tam virulentum certamen per
Flacium anno 1560. in disputatione Vina-
riensi primum excitatum fuit, ab eoq; tem-
pore ad septennium & amplius in fomite
scintillauit, donec tandem eodem Flacio fla-
bellum admouente in publicam flammam
exarsit. Quanquam verò laboratum fuit à
quibusdam pacis amantibus, vt animi dissi-
dentium rursus coalescerent; eumque in fi-
nem conuentus habiti sunt, & instituta col-
loquia; frustra tamen conatus isti fuerunt,
animis ira odioq; nimium æstuantibus: im-
primis Flacij magno zelo causam tuebatur
Cyriacus Spangenbergius, qui Mansfeldiæ
sub initium moti certaminis concionatoris
munereungebatur.

Eius man-
cipium Cy-
riacus Spä-
genbergius

Eius pater
Ioannes
Spangemb.
autor po-
stillarum.

Erat is Cyriacus Ioannis Spangenbergij
Filius, monachi ex Augustiniana familia
profugi, cuius nomen ob scripta quædã edi-
ta, postillas imprimis, quas vocât, inter Lu-
theranos celebratũ est. Hic Cyriacum hunc
reliquit, natum ex matrimonio, quale inter
monachum apostatam & fœminam esse po-
test; hominem turbulentum, fastu turgi-
dum, & si barbam spectes, autoritate præ-
ditum non vulgari, qui cum Lutherum, vt
germaniæ prophetam, adeoq; velut tertium
eundemq; vltimum Eliam coleret, quicquid
ab eo profectum fuit, vtcunque sordidum
esset & immundum, ceu propheticum, apo-
stoli-

Cyriaci ha-
bitus &
mores.

stolicum, vel è tripode proditum oraculum ANNO
 venerabatur. Huic igitur, cum in comitatu 1571.
 Mansfeldensi Flacium, eiusq; de peccato o- Ipsi^{us} An-
 riginis Manichæum delirium tueretur, Hie- tagonista
 ronymus Mencilius superintendens sese ar- Mencilius.
 denter obiecit, qui cum maxima parte con-
 cionatorum Accidentarijs adhærebat.

CAPVT V.

- I. Flacij Manichæismus Iena; vnde Vinariense colloquium cū Mansfeldensibus inter Substantiarios & Accidentarios.
- II. Controuersia & sententiarum inter partes collatio & examen.
- III. Magdeburgens. & Grubenhagiorum decisio Flacium cum suis condemnantium.
- IV. Accidentariorum de Substantiarijs vbique fortunam aduersam sustinentibus triumpho, odia, scripta; quibus & epitheta & titulos Flacij, eiusq; conscientia specimen, fructus doctrina ex eaq; ortas dissensiones exprimunt.
- V. Flacij peste correpti mors omnium infelicissima.

I AM & in Thuringia de hoc dogmate non- I.
 nihil turbarū fuit; Ienæ cum primis, vnde Ienæ Mani-
 Flacius anno 1562. discesserat, relicto post se chæismus
 Manichæismi semine; quod sequentibus an- repullulat.
 nis, maximè sub annum 1571. paulo liberius
 pullulauit. Moderabatur tū prouinciam illā,
 ec 4 quā